

Deres ref.: 22/5869

Oslo, 22. mars 2023

HØRINGSSVAR FRA RETTSPOLITISK FORENING – NOU 2022:15 UTLIVERINGS- OG ARRESTORDRELOVEN

1. Innledning

Rettspolitisk forening (Rpf) er en uavhengig forening bestående av jurister, studenter i juridiske fag og andre interesserte. Rettspolitisk forening arbeider blant annet for å forsvare rettsstatlige verdier og for å bedre den rettslige situasjonen til sosialt vanskeligstilte grupper.

Rpf støtter forslaget om å samle reglene om utlevering og arrestordrer i en og samme lov. Vi er enige i at dette vil gjøre regelverket lettere tilgjengelig og anvendelig for aktørene i straffesakssystemet. Vi ønsker likevel å knytte noen bemerkninger til Justis- og beredskapsdepartementets høring om NOU 2022: 15 Utleverings- og arrestordreloven.

2. Til kapittel 2 Felles vilkår for utlevering og overlevering fra Norge

Til § 6 Fare for forfølgelse utredningen pkt. 8.5

Rpf er enige i at fare for forfølgelse bør være en selvstendig avslagsgrunn. Videre stiller vi oss bak mindretallet Stoltenbergs vurdering av at «seksuell orientering» skal inntas i lovteksten. Vi er enige med mindretallet i at denne gruppen ikke er dekket av en naturlig språklig forståelse av ordlyden «spesiell sosial gruppe». En inkludering av «seksuell orientering» vil også bidra til å gjøre loven mer brukervennlig, noe som er noe av bakgrunnen for dette lovarbeidet.

Rpf foreslår også å fjerne kravet om at faren må være «alvorlig». En slik gradering av farer kan være vanskelige å foreta i praksis. Risikoen blir dermed høyere for at personer utleveres eller overleveres fra Norge til land hvor de risikerer å bli forfulgt, noe som gjør at Norge ikke overholder sine folkerettslige forpliktelser om ivaretagelse av menneskerettighetene.

3. Til kapittel 3 Særlige vilkår for utlevering fra Norge

Til § 13 Mistankegrunnlag utredningen pkt. 8.4

Rpf er kritiske til den lave prøvingsintensiteten av andre staters beslutninger om pågrep eller fengsling i forslaget til § 13 andre ledd. Slik det fremgår av pkt. 8.4.1.4 legger utvalget opp til en lavere prøvingsintensitet av

utleveringsbegjæringer fra stater som står oss nært rettslig og politisk. De rettslige og spesielt de politiske forholdene i land som i dag står Norge nært vil kunne endre seg over tid, og med ulik hastighet. Rpf mener faren for at personer utleveres uten tilstrekkelig grunnlag øker, uten en høyere prøvingsintensitet av utleveringsbegjæringer fra andre land. Disse vurderingene bør uansett styres av rettsstatlige verdier, som likebehandling og rettssikkerhet. Politiske hensyn bør derfor holdes utenfor.

Til § 17 Norsk statsborger utredningen pkt. 8.9

Rpf er sterkt kritiske til at utvalget foreslår å fravike dagens absolutte forbud mot å utlevere norske statsborgere til stater utenfor Norden og EU.

Dette innebærer å fravike det som har vært norsk rettstradisjon i lang tid. Utvalget lar hensynet til effektiv straffeforfølgning og internasjonalt samkvem veie tyngre enn den hensynet til den etterfulgtes rettssikkerhet. Norsk statsborgerskap innebærer en samfunnskontrakt mellom stat og individ. Borgeren bør kunne føle seg trygg fra å bli ulevert fra sitt eget hjemland.

Videre er Rpf kritiske til at en norsk statsborgers tilknytning til den anmodende staten skal tillegges vekt i vurderingen. En slik vurdering legger opp til en differensiering av norske statsborgere. Dette innebærer at statsborgere som har ervervet statsborgerskapet etter fødsel aldri vil kunne bli «like norsk» som den som har ervervet statsborgerskapet ved fødsel. Rpf foreslår derfor subsidiært at forslaget til § 17 første ledd bokstav a strykes.

Til § x Grunnleggende humanitære hensyn utredningen pkt. 8.10

Rpf er enige med mindretallet Grøstad, Haug og Stoltenberg om at grunnleggende humanitære hensyn bør utgjøre en selvstendig avslagsgrunn.

En slik bestemmelse vil fungere som «sikkerhetsventil» for tilfeller hvor ingen andre avslagsgrunner passer. For øvrig viser vi til mindretallets vurdering i pkt. 8.10.1.4.

4. Til kapittel 6 Behandlingen av saker om utlevering fra Norge

Til § 37 Pågripelse, fengsling og annen bruk av tvangsmidler før mottak av utleveringsbegjæring utredningen pkt. 10.10.2.4

Rpf er svært kritiske til en ordning der tredjestaters opplysninger uprøvet får begrunne bruk av tvangsmidler. Utvalget foreslår at ved avgjørelsen av om vilkårene for å bruke tvangsmidler er oppfylt før mottak av utleveringsbegjæring, kan opplysningene i en annen stats anmodning eller etterlysning legges til grunn uten nærmere prøving av om den ettersøkte har begått forholdet “når det anses ubetenkelig”. Bruk av tvang krever klar hjemmel i lov. Samtidig må de faktiske opplysningene som subsumeres under en slik hjemmel være gjenstand for selvstendig prøving.

Til § 42 rettslig behandling utredningen pkt. 10.5

Utvalget foreslår i § 42 en endring av gjeldende rett. Etter bestemmelsens første ledd tredje punktum kan domstolen beslutte skriftlig behandling der dette anses «ubetenkelig». Utvalget trekker frem som eksempler at dette kan være saker hvor etterlyste har samtykket, eller hvor påtalemyndigheten anfører at vilkårene for utlevering ikke er oppfylt.

Rpf ønsker å understreke viktigheten av at denne bestemmelsen praktiseres strengt. Oppmøte i retten er en viktig rettsikkerhetsgaranti som ikke må settes til side på grunn av effektivitetshensyn. Rpf foreslår derfor at adgangen til skriftlig behandling begrenses til de nevnte eksemplene.

5. Til Kapittel 7 Behandlingen av saker om overlevering fra Norge til stater i EU og Norden

Til § 57 Frister for overlevering utredningen pkt. 10.10.5

Rpf stiller spørsmålsteget ved realiteten i unntaket for bruk av varetektsfengsling i tilfeller der en person er løslatt som følge av at fristene i lovutkastets § 57 er utløpt, se lovutkastet § 57 (6). Norge er i disse tilfellene, slik utvalget legger til grunn, folkerettslig forpliktet til løslatelse fra varetektsfengsling. Dersom unntaket skal ha realitet må grensen mellom overlevering med tvang der den ettersøkte kan pågripes for uttransportering og det som i realiteten vil være en ny varetektsfengsling vurderes svært nøye.

6. Klageadgang til Kongen i statsråd

Til utredning pkt. 10.5.2.4 og 10.5.5.

Rettspolitisk forening stiller seg kritisk til utvalgets forslag om å fjerne adgangen til å klage Justisdepartementets vedtak om utlevering og overlevering inn for Kongen i statsråd. Foreninga stiller seg generelt kritisk til å fjerne rettsikkerhetsmekanismer som kan virke kvalitetssikrende.

Utvalget har i punkt 10.5.2.4 pekt på at dagens ordning medfører at utleveringssakene trekker ut i tid. Begrunnelsen brygger i realiteten på effektivitetshensyn, og ikke hensynet til den enkelte som sitter i varetekt. Det bør være opp til hver enkelt å vurdere om vedkommende ønsker å benytte klageadgangen, med den konsekvens at saken tar noe lengre tid. At tidligere klager ikke er tatt til følge rettferdiggjør ikke fjerningen av en viktig rettsikkerhetsgaranti. Rpf mener derfor at vedtak om utlevering og overlevering ikke bør unntas forvaltningslovens ordinære system, der departementets vedtak kan påklages til Kongen i statsråd, jf. forvaltningsloven § 28.

Eventuelle spørsmål kan rettes til styret i foreninga på e-post styret2@rpf.no.

Med vennlig hilsen,

for Rettspolitisk forening

Jonathan Leifsson de Lange, Elisa Bogaard Vangen og Hanna Hågensen
Aasen